

Реферат на тему: "Життєвий і творчий шлях Т.Мельничука (курсова робота)"

Тарас Мельничук

Реферат на тему:

"Життєвий і творчий шлях Т.Мельничука"

Легко бачити в далеких особистостях геніїв, особливо, якщо вони жили кілька століть тому. І важко бачити геніїв серед своїх ровесників, серед своїх сучасників.

Так і блукають невизнані генії цим світом допоки не помруть, допоки хто раптом не вигукне: — А це ж бо була велика людина!

Життя Тараса Мельничука - людини-загадки - саме таке. Невизнаний як слід при житті, зацькований радянським побутом і сіромахами, він тинявся по цьому житті, знаходячи притулок тільки у писанні поезії.

Так, зараз він більше відомий і уславлений ніж колись, але чи це щире людське ставлення сучасників, чи не чергова гра людської шаблонності поклонятися тим, кого забували при житті...

Мельничук Тарас Юрійович народився 20 серпня 1939 р. в селі Уторопи Косівського р-ну. Щоправда, ще й досі точаться суперечки з приводу точного року народження поета.

Після закінчення десятирічки працював коректором районної газети "Радянська Гуцульщина", далі — в Комі АРСР лісорубом, валовідбійником на Донбасі, служив у лавах радянської армії.

1958 р. вступає до Чернівецького держуніверситету. На 3-му курсі покидає навчання, їде по комсомольській путівці на будівництво Криворізького гірничо-збагачувального комбінату, далі — впродовж двох років працює теслею на будовах Красноярського краю.

1964 р. знову поновлюється в університеті, з якого через півтора року за вільнодумство відраховують.

Після цього працює в редакціях районних газет Глибокої, Хотина, Косова, Верховини, Івано-Франківська.

1967 року у видавництві "Карпати" виходить перша збірка віршів "Несімо любов планеті". У 1967 році вступає на заочне відділення Московського літературного інституту. Здає рукопис збірки віршів "Чага" у видавництво "Карпати" і "Радянський письменник", що стало причиною його арешту 24 січня 1972 року під час масового ув'язнення української інтелігенції.

Відбував покару в Пермських таборах, звідки вийшов на волю в березні 1975 року. Знаходиться під наглядом органів безпеки.

У квітні 1979 року за "вчинення опору працівникові міліції", а насправді за

антирадянську діяльність, арештований на декілька років.

Далі — кілька років адміністративного нагляду, поневіряння в пошуках роботи. 1982 року в Торонто виходить збірка віршів "Із-за ґрат". 1990 року — "Строфи із Голгофи" (Великобританія) та "Князь роси" (Київ, видавництво "Молодь").

За нигу "Князь роси" 1992 року удостоєний Державної премії України імені Т.Г.Шевченка. Збірка поезій "Чага" — побачила світ у Коломийській друкарні ім.Шухевича 1994 року завдяки її директору Михайлові Андрусюку.

Головні поезії і збірки Т.Мельничука йдуть у наступній послідовності: "Несімо любов планеті" (1967), "Із-за ґрат" (1982, США), "Князь роси" (1990), "Строфи з Голгофи" (1990, Великобританія), "Чага" (1994), добірки віршів у журналі "Дніпро", "Україна", "Жовтень", у колективному збірнику "Яворове листя".

У липні 1990 р. Тарас Мельничук — лауреат премії імені В.Сосюри за добірку поезії у газеті "Літературна Україна". А в березні наступного року він став членом Спілки письменників України.

1967 року у видавництві "Карпати" виходить перша збірка віршів "Несімо любов планеті". У 1967 році вступає на заочне відділення Московського літературного інституту. Здає рукопис збірки віршів "Чага".

Щасливий смуток огортає, ось уже з 29 березня 1995 року немає з нами автора талановитих поетичних книжок.

Прикметно, що на 1-му творчому вечері Тараса Мельничука., який з ініціативи нашої письменницької організації та Івано-Франківського культурно-наукового товариства "Рух" відбувся 21 жовтня 1991 р. Зала підтримала пропозицію схвальними оплесками.

6 листопада 1991 р. члени бюро Івано-Франківської організації СПУ провели засідання і висунули Тараса Мельничука на здобуття Шевченківської премії саме за книжку поезії "Князь роси".

Під час обміну думки промовці сходилися на тому, що оригінальний талант Тараса Мельничука — неповторне явище в нашому письменстві. І він зробив би честь будь-якій із європейських літератур. Це постать дійсно самотня і видатна.

Проте гірка доля не дозволила Тарасу Мельничуку повністю розкритися, реалізуватися, навіть залишити для майбутніх поколінь увесь творчий набуток. Чимало своїх творів, щоденникових записів поет не вивіз із неволі, багато забрали при обшуку. А ще доведений до відчаю поет і сам спалював свої твори, зокрема в протоколі допиту від 3 липня 1972 року є пояснення причин спалення в листопаді 1971 другого примірника збірки віршів "Чага" різних віршів із циклу "Диво син".

24 січня 1972 року арештований і звинувачений у тому, що "...протягом 1965-71 р. виготовляв, зберігав та розповсюджував в усній та письмовій формі віршовані твори, в яких зводив злісний наклеп на радянський державний і суспільний лад, закликав до боротьби проти радянської влади. Речові докази — збірка віршів "Чага".

У Спілку письменників України вступив 1990 року.

Тарасові Мельничуку довелося зазнати ще й другого лютого арешту й ув'язнення. І

ось звістка зі столярного Києва в березні 1992 р.: лауреатом Державної премії України імені Т.Шевченка став Тарас Мельничук за збірку поезії "Князь роси". Це друга після двадцяти двохрічної перерви збірка автора.

У застійні сімдесяті роки доля цього талановитого поета склалася драматично. Своїми чесними рядками Тарас Мельничук уже тоді наближав перебудову. Його вірші ввібрали у себе і мужню висоту Карпатських гір і вільний дух східно-українських полів. Останні роки прожив у Коломиї. Відійшов у вічність 29 березня 1995 року. Похований на місці колишнього рідного обійстя в Уторопах.

На думку багатьох літературознавців, складний поетичний світ Т.Мельничука найавтентичніше передає одна книжка — "Князь роси", яку належним чином відредагував і видав І.Малкович у 1990 р. в Києві, а в 1992 р. Вона була відзначена Державною (тепер Національною) премією України імені Т.Г.Шевченка. Ця збірка — поетове самовираження, багатогранне, повне виявлення уже сформованого стійкого світогляду, відточеного слова митця. "Серце ж — ствердло", — так сказав про себе в другій поетичній збірці "Князь роси", яку видав на схилі літ. Успадкована поетом від історичного національного досвіду свого оду і народу ("землю батьків поклав мені Бог на серце") світоглядна позиція, до того ж збагачена практикою особистісного розуміння власного "Я" в неспокійному світі ("і вільним стану, спершись на свій меч"), виражає одну з найголовніших передумов естетично-філософського спрямування його поезії. Кожен рядок "Князя роси" закликає до національного самоусвідомлення в безнастанному часовому русі, до самопожертви в ім'я свого народу:

болить мене доля
від дому до Дону
безсмертя болить
і сльоза
і грона соборів
й сто тисяч заборів —
й безлиста як воля
лоза.

Поет будує свій суверенний простір в контексті найнесподіваніших морально-етичних орієнтирів ("тихо скавулять кімнати // на ґратах / горицвіт зірок / у синьому горщику / несе янголам борщику / а година година хоче спати / звари мені вкраїноньку мати / зрубай мені голівоньку кате").

Ота неймовірність, нереальність вислову є однією з найхарактерніших ознак художнього стилю Т.Мельничука, ба й більше — формулою його душі, відкритої для всіх, пульсуючої ритмом свого часу.

У збірці "Князь роси" поет спробував форму вільного вірша, і показав своє досконале уміння в такому віршуванні. Тут варто зазначити, що тоді в українській поезії існували лише певні спроби такого віршування. Однак, досконала форма верлібра, яку вдалося підкорити поетові, тривалий час не бралася ним до уваги, не ставала домінуючою у його віршах. Для верлібрових творів збірки характерні: ритмічна

вивільненість, різноманітне інтонаційне варіювання, складна система ритмічних закінчень, взаємозв'язок і взаємозалежність метрико-ритмічних рядів між собою.

Вільний вірш Т.Мельничука відзначається введенням додаткових словесних акцентів в межах одного метрико-ритмічного ряду та пов'язане з цим членування даного ряду. Як правило, в цих поезіях не вживається розділові знаки, кожне слово (інколи сполука двох-трьох повнозначних слів) записується з нового ряду. Поезія ділиться на окремі частини, кількість рядків у яких може коливатися від одного до п'яти-шести. Інколи в поезіях наявна рима, і що характерніше для змістовної конструкції — поет римує слова задля досягнення ефекту спорідненості:

...

вертить цар залізне кружальце
а в кружальця
деренчать жальця
вжалить жальце у вію
і мамине серце скаменіє
і мамина голова
ляже на слізку в труну
а заберіть вицвілого царя
нехай я засну.

Як бачимо, тут об'єднуються слова "кружальце" — "жальце", "вію — скаменіє", "труну — засну". Розглянувши семантичне навантаження кожного із слів пари, помічаємо деяку спільність їх змістовних ліній. Так, зокрема, символіка слова "труна" (або ж інше більш виразніше — "домовина") — притулок для вічного сну, спочинку; воно римується із відповідником "засну", що так само передбачає спокій, але не вічний, на певний час. Подібне переплетення семантичного поля і в слів "вію — скаменіє". Чому саме у вію "вжалить жальце"? Проходять асоціації з невваженими діями малої дитини ("вертить цар залізне кружальце"), яка по своїй несвідомості потрапляє предметами в очі. Образ дитини-царя підкреслюється і словом "мама" та характеристиками стосовно цього персонажа ("мамине серце скаменіє", "мамина голова ляже на слізку в труну"), які вказують на жаль, відчай за вчинки сина.

Інтонаційні розтини порушують звичайний спосіб мислення, вичленовуючи окремі слова або сполуки слів, акцентують увагу читача на кожному зі слів, увиразнюють поетичне висловлювання:

мертві
я теж буду мертвий
беруся по тому
що куди не піду
не можу знайти
свого дому.

У цій поезії кожне виокремлене слово, вислів формують певну думку, яка наче й відмінна від інших, але водночас тісно пов'язана з ними. Таке поступове інтонаційне

членування призводить до того, що виділене слово (або сполука слів) стає первісною ритмічною одиницею, здобуває синтагматичну самостійність.

Відсутність розділових знаків, інтонаційні паузи (поет виділяє їх графічно — інтервалами), виокремлюють слова, як поняття, символи, які несуть ідейне навантаження, роблять їх вивільненими від синтаксичної залежності (коли значення слів підпорядковуються, стоять у взаємозалежності). Можемо сказати, що семантичні зв'язки у таких віршах переважають над синтаксичними.

Синтаксичний паралелізм, анафори (словесна та звукова), повтори притягують частини поезії одну до одної, але разом з тим кожна з них зберігає свою індивідуальність:

Не можна руту
Коренем перевернути
До сонця.
Бо рута не може
Цвісти і не гнутись
В чужому городці.
В чужому городці,
В чужому віконці
Рута, ой рута —
Як сіль у оці.

Перший і другий рядок вірша римуються між собою, а третій римою творить семантичну єдність із третім рядком другої строфи (перші її два рядки неримовані). Але, незважаючи на таку об'єднуючу структуру поезії, перша і друга строфи залишаються самостійними, кожна з них є носієм окремої думки, спорідненої з ідейним задумом. Найбільш акцентовані слова "в чужому" (автор творить анафористичні повтори задля їх виділення), вони входять у складну систему образів вірша: неволя, втрачена домівка ("чужому віконці"), забута, переінакшена історія, культура ("руту коренем перевернути"). Результатом співставлення таких словесних сполук є синтаксичний паралелізм. Цікаво порівняти лексико-семантичну природу цих сполучень, адже кожна, фактично, варіює ту саму думку. Тільки на іншому шаблі. У третій строфі помітний неабиякий вплив фольклору: "рута, ой рута, — як сіль у оці" (є схожість, мається на увазі усталені порівняння, вигук "ой", із народними піснями).

Розглянемо ще одну поезію із характерною ритмічною структурою, з системою послідовних взаємозв'язків:

при лихій годині
при чужій чужині
при червоній зорині
за воротеньками
калина стала
а там сидить смутонько
як батенько

а смертонька
як матінка.

Тут маємо ще й мереживо звукових повторів — пестливі суфікси у словах "воротеньками", "смутонько", "батенько", "смертонька", "матінка". А перші три рядки вірша емоційно об'єднує, увиразнює синтаксичний паралелізм. Символічні образи калини, смутонька-батенька і смертоньки-матері поглиблюють картину чужини, спричиняються до тужливих настроїв через втрату рідної домівки, близьких людей, природи України, яка є наймилішою для очей ліричного героя.

Проблема добра і зла, біль викликаний знищенням родинної хати, відчуття спільності долі народу з долею митця є визначальними для багатьох творів "Князя роси". У віршах таїться надія, що зло не матиме майбутнього, бо не може бути людина "вічним самовбивцею" і носити при собі "ключі від смерті". Врешті-решт вона повинна вичавити з себе раба, відродити своє людське єство:

і ниць падуть і люди й коси
перед ромашкою: — Прости!
і гострять зуби жовті оси
і золоті свої хвости
дівчата дзвонять спідницями
гарбуз ногами топче рінь
і над вечірніми женцями
пітніють тілом комарі.

В поезії відчувається вплив Шевченка, а саме його вірша "Садок вишневий коло хати". Тут є і дівчата, і женці, але замість хрущів дивним чином виринають комарі, які "пітніють тілом", а Україна постає не у вишневих садках, але підпорядкованою ромашці "в білому вінку". Дивне поєднання великого з малим досить часто зустрічається у віршах Т.Мельничука: "прикуте небо", "до галер прикований Дніпро", "запечені рушники", "земля навколішках до паркану", "синє море, яке крізь човен витікає". Цікавий прийом ("полон" великого тіла малим) створює образ руху, який має внутрішні перепони, природні явища тут персоніфікуються і сприймаються "технологічно нерозвиненою спільнотою". Така ж ідея у вірші "трави міцно // прикуті ногами // до галери степу" (Див.: "я князь роси..."). Символічний образ трави поєднується поетом із долею людей, уярмлених на своїй землі, які, однак не рушають (відриваються) від призначеного їм місця.

Варто сказати, що Т.Мельничук підпадав під неабиякий вплив Шевченкового генія, у ньому знаходить порятунком від творчого знесилення. Адже це останнє покликання (віршування) завдавало чималих клопотів Тарасові. В одному із своїх інтерв'ю він згадував, що при написання творів почувався на межі людської сили, а потім "... вкрай був змучений, якби переспав зо три рази з якоюсь молодницею". І тут з'являється порятунком — дух Кобзаря, який проникає в розуміння світу, мислення, почуття Т.Мельничука, творить нову грань його поетичної індивідуальності. Із автобіографічних нотаток ця історія відома нам досить детально. Поет розповідає: "І раптом — Тарас. Уві

сні чи серед білого дня — вже не пам'ятаю. Знаю добре, що не з'явився, а каже з мене: "Ти мусиш залишитися! Бо покликаний зробити ще не зроблене — врятувати Україну. Я — це ти..." Десь у такому плані, розумієш?.. Як мене те закрутило! Я ж перед тим великі роки кружляв довкола його віршів". Можемо говорити про спорідненість долі обох поетів, яким довелося терпіти муки заслань, переслідувань, нерозуміння світу за Слово, за правду. Як уже згадувалось, Т.Мельничук відсидів за ґратами двічі (майже 6 років життя). Цей період зумовив тематику "невольничої музи". Деякі дослідники вважають, що без тюремних переживань не було б його поезії. Суворі дійсності витворили полігони відчуження для талановитих, інтелектуальних людей, які не хотіли миритися з нею, а висували, трималися за свої гуманістичні ідеали:

вчуся в таборі
грати на бандурі
бо думаю собі
поки я в таборі
то хай хоч навчуся
грати на бандурі
і вчуся вчуся
а то у мене
нічого не виходить:
струни з-під пальців
тікають на Україну.

Такий сильний, буквально вибуховий акорд детонує в нашій свідомості з неймовірною силою, вириває з глибини історичної пам'яті сумні аналогії з долею багатьох страдників нашої літератури і культури.

Т.Мельничука ніколи не покидало бажання бачити, вивчати, спостерігати цей суперечливий світ і себе в ньому. Кожне його слово містить у собі думку, пов'язану з реаліями світу, піднесену до символу, наділену особливою експресією:

тонконогий сніг —
знову здоровий
уста гармати —
безсоромні
і стогін тягає
за коси землю
хвилину вбрали
у червоне.

основному людині), предметів (гармата має безсоромні уста), явищ (стогін, який "тягає за коси...", і кого — землю). Створюється картина вбивства, сповнена людськими стражданнями, чеканням з надією на порятунок або ж на смерть. Рядки поезії видаються маренням божевільного, що аж ніяк не пов'язані із реальністю. Тут мова йде про нищення людей, націй. Тож як можна про таке розповідати, зберігаючи здоровий глузд, логічні міркування, висловлювання? Це була б розповідь не очевидця, не

людини, яка зазнала утисків системи, зрештою, не люблячого сина України, це були б рядки не Т.Мельничука.

Т.Мельничук — поет із яскравим, самобутнім і щедрим хистом. Він створив неповторний і життєствердний світ зі своїм способом мислення і почування.

А водночас — людина розкованої, вільної вдачі твердого гуцульського духу ("Зрубають — Пусту нове коріння, щоб не знали коли ти встиг") і, безперечно, драматично долі.

Тернистий шлях також судився багатьом його віршам, рукописам... Скільки їх, списаних щільним живописним почерком, розсіяно поміж людьми, а скільки перетворилося у муках на чорний попіл...

Під пером Т.Мельничука утверджувалося вільне і своєрідне українське слово, щира любов до України, жагуче прагнення до неуярмленого життя на предківській землі. Поет успадкував вільний дух запорізьких козаків, який не дає стати рабом. Паростки цієї волелюбності досить помітно пробились у художньому слові першої книжки Тараса "Несімо любов планеті" (1967). Її вихід у світ якраз припав на період шаленого розгулу реакції, коли ім'я В.Симоненка вилучалось із літературного реєстру. Та й чи тільки Симоненка. Про Ліну Костенко загалом було заборонено згадувати, а для світової громадськості комуністичні ідеологи придумали казочку про щасливе безтурботне життя людства країни Рад, і такі як Тарас Мельничук тільки зводять наклепи на "радянську дійсність".

Та й надрукована в 1982 р. українцями Канади у видавництві "Смолоскип" книжка Т.Мельничука "Із-за ґрат", потрапила до України лише на початку 90-х. Поетичну збірку "Чаґа" було конфісковано під час арешту поета 1967 р. А було ще рукописів на яких 20 збірок, що їх зберігали відважні потові друзі. Звіз їх Тарас в Уторопи у 1990-му і мріяв упорядкувати та здати до друку, та не судилося.

Але за збірками, які залишилися після поета (окрім уже згаданих, це ще й "Князь роси" (1990) та "Строфи з Голгофи" (1990)), за рукописами творів, які друкувалися в періодиці (своєрідні добірки віршів у журналах "Дніпро", "Україна", "Жовтень" (тепер "Дзвін"), газеті "Літературна Україна", колективному збірнику "Яворове листя" та ін.) ми, читачі, стаємо свідками відчайдушного прориву на той час крізь заґратовані обрії, задротовані шляхи...

Весною 1992 року Т.Мельничук став лауреатом Державної премії України імені Т.Г.Шевченка за збірку поезій "Князь роси". А в липні цього ж року за добірку віршів у газеті "Літературна Україна" був удостоєний премії імені В.Сосюри і прийнятий до рядів Івано-Франківської Спілки письменників України.

Поетові, на жаль, не довелося повністю розкритися, реалізуватися і навіть залишити для майбутніх поколінь увесь творчий набуток. Чимало віршів щоденникових записів Т.Мельничук не вивіз із неволі, втратив при обшуках.

Доведений до відчаю, поет і сам спалював свої твори. Зокрема, в протоколі допиту від 3 липня 1972 року є пояснення причин спалення в листопаді 1971 року другого примірника збірки віршів "Чаґа", різних віршів із циклів "Золотий Козелець", "Дивосил".

Далі спалив ще й інші поезії, в основному — різні сонети. Названо причини: "Спалив після того, як зі мною було проведено бесіду в обкомі партії. Був поганий настрій і я вирішив взагалі покінчити з писанням віршів". Коментарі, ясна річ, тут зайві.

Тарасова поезія містить в собі животворну енергію, малий космос його великої душі. Сам поетичний процес Т.Мельничук порівнював до випорскування — лету з-під ніг пташки чи гуркотливого скочування камінця з гори, середина якої має бути завбільшки в мову. Очевидно, що під дією інерції розмаху, силу якої зупинити неможливо, це скорочування нерідко призводило до втрати виразності образів. А це іноді допускало глибокий семантичний "провал" створюючи назовні враження ілюзіоністського прикидання. У такий спосіб чималий об'єм написаного може містити в собі постійно повторювані два-три слова, а сам твір може завершуватись наростаючими потоками незрозумілої мови чи неймовірним насильством.

Поезію Т.Мельничук писав "запоєм" і "боявся захлиснути нею" [24;30]. Одержимий його поетичною енергією, "приголомшений його несамовитими метафорами", І.Калинець написав деякі поезії, зокрема ліричний цикл (з присвятою Т.Мельничукові) "Різдвяне алогіє" [24;32].

Концентраційний режим лише блокував поетичну волю митця остаточною супротивником якої могла бути Смерть. Його лякав тільки порожній простір між Словом і Смертю, це нераз оповідав у нарисах автобіографічного есе.

Для розуміння поетичної індивідуальності варто розглянути фактори свідомого і підсвідомого у творчому мисленні Т.Мельничука. У публікаціях неодноразово згадуються виснажливі сни, які мучили поета майже щоночі із домінуючим образом гноївки, в якій у передсмертному екстазі під тиском Незнайомця бовталася його голова... Мотиви відчуженості, страху, нереалізованої спроби з'єднатися із Жінкою які ятрили душу Тараса, з відчаєм виливалися у віршовані рядки; їх можна було б назвати вписаними у твір сигналами страхітливої дійсності. Покинутість була пророкована йому ще перед народженням "... вже тоді, в 39-му, мене, немовля, мати сповила в звіриний страх, в людську різанину і криваву пожежу" [29;73]. Тут стає ясно, що життя уже спочатку досягло небезпеки, яка не може бути сумісна з фікцією свідомості. Підсвідомість мала вияв у снах. Поетові внутрішні переживання навислої небезпеки, виливалися у жахливі сновидіння, нічне марення, з яких, як говорив Т.Мельничук, "сам Франціско Гойя змалював би кращі свої полотна".

Цікавими є міркування І.Франка з приводу участі підсвідомості у творенні художнього мислення. Він розмежовує "верхню" свідомість, яка самостійно творити не може і "нижню", яка, коли її сколихнути (муки творчості), звільняється на певний час від безпосереднього контролю мислі і починає продукувати автоматично, відкриває свої незліченні багатства, з яких фантазія художника будує свій власний світ, схожий і несхожий на той, в якому ми живемо.

Сам Тарас Мельничук з цього приводу давав поради молодим поетам: "Якщо ви, хлопці, до Слова проберетесь і воно піде вам назустріч — тоді ви непереможні. Слово — то Бог. Воно — живе, воно — воля! У кожному нашому слові зачаївся Господь або його

сподвижники. А Ісус — у серці. Тому якщо ти через Слово не сконтактувався з якимись вищими світами — злізай з воза. Притому Слово це повинно стати і лишатися тільки твоїм. Другий дасть інше Слово. А ти дай це! Це!..".

Франко вказував на схожість поезії і сновидінь, помічав характерні спільні для них ознаки: предметність і яскравість образів, аналітичний характер зображення (образи розвиваються в часі), легкість асоціацій. Особливо важливою ознакою є символізація понять. "Поетична так само, як і сонна фантазія на любить абстрактів і загальників і залюбки транспонує їх на мову конкретних образів". Часто ці образи надзвичайно далеко стоять від тих абстрактних понять, які вони символізують. Поетична фантазія, використовуючи спогади, що їх зберігає "нижня" свідомість, будує свій особливий світ. Цей світ живе за законами дійсності, яку відображує, і водночас за своїм внутрішнім законом — законом високого перетворення життя, домислу, якщо хочете — "міфа".

Якою б не була поетична уява, вона обмежена досвідом, записами пам'яті і в значній мірі залежить від здатності вдруге пережити все пережите. Ця здатність властива кожній людині, в творчій діяльності набуває цілком особливих форм, є психічним станом, що супроводжує репродуктивне переживання і називається натхненням.

В художньому відтворенні пережитого величезну роль відіграє асоціація, вона заступає докладні і громіздкі описи. Народжується ряд нових естетичних засобів, основа яких — пропуск, який заповнює асоціація.

Тут варто сказати про асоціації, символи, образи, оскільки вважаємо ці поняття дуже характерними і важливими для розкриття поетичного світу Тараса Мельничука. У його віршах живуть і розвиваються образи роси (символ очищення, правдивості), гір (рідна земля, твердиня, яка є опорою в найскрутніші хвилини), пташок (уособлення стрімкості, пристрастей), трав і квітів (усе живе, що має душу і дороге до безмежжя). Поет говорив, що у росі, мов у краплині, відбувається весь світ, наші почуття, наші думки, наші страждання. Вона — лікувальна купіль на світанку, що зцілює від екземи та псоріазу. Образ роси у віршах Т.Мельничука з'являється в різних іпостасях; але всюди містить основну символіку — чистота, зцілення.

Так, у поезії "розкрий своє лоно..." проходить асоціація роси з дівчиною, яка "співала на гітарі":

...

він першу-ліпшу зірку цілував
й вона страждала
бо не було у них дітей
лише роса співала на гітарі
і гнались юнаки
за дівчатами
як коні що сміються...

Незбережена цнота, яка стає причиною безплідності, відчаю чоловіка і жінки — це мотив, який вдало відлунюється одним символічним рядком: "лише роса співала на

гітарі". Уже йшлося про те, що образи поета наскрізні, тобто об'єднують вірші в єдине ціле, відбиваючись у них якоюсь одною деталлю, рисою, гранею із множини інших. Як от у вірші "сидить дощик..." той самий образ роси, але уже несе інше ідейне навантаження, задля цього відкривши іншу свою змістову сторону:

сидить дощик
у гаї гаї
та росу робить
крап-крап
крап-крап
Яке тобі росо дати серце
Щоб не розірвалося
а дай мені серце
зелене як калина
а дай мені серце
солодке як Україна.

Як бачимо, тут згадуваний образ асоціюється із новим життям, появою маленької істоти, якій душу, серце дається з неба. За віруваннями наших предків вода має здатність запам'ятовувати інформацію, можливо, дець звідси автор бере ідейну наснагу для останньої строфи вірша: серце виповнене любов'ю до України, її краси матиме силу знести, стерпіти, пережити долю, призначену йому і українській нації.

Та ж таки дівоча чистота, непорочність розкривається за допомогою символіки образу роси в поезії "присядь зайчику...":

присядь зайчику
біля суниці
черлена ж
аж лапку пече
ти все ж таки мужчина
хоч і косити не вмієш
а трава аж під росою
а трава аж під косою
бо ж дівчина.

Тут розвивається ще одна значеннева лінія цього образу — "трава аж під росою... бо ж дівчина" — звичаї, усталені міркування людей щодо цноти, невинності переносяться у середовище, сферу існування природи. Дійові особи вірша — зайчик і суниця, трава, яка "під росою", ріка, яка "давно вже заміжжю". Поет одухотворяє природні явища, тварин, надаючи їм специфічних людських рис. Вірш має у зв'язку з цим настрої захоплення минувшиною, обрядами, віруваннями і традиціями свого народу.

А ось у поезії "Задзвони мені, росо, на сінокосі..." образ роси символізує розраду і уже можемо підкреслити, що як і в багатьох інших творах, тут він вживається у поєднанні з словом "сінокос" (раніше були "трава", "коса"), яке містить у собі міфологічний код смерті (згадаймо хоча б образ Смерті з косою у вертепі).

Аналізований вірш містить розгорнуті сторінки історії: нищення людей, які не хотіли коритися, не бажали забути свої традиції, мову, мріяли зберегти набуте прадідами для онуків. Уже перший рядок поезії працює на розкриття ідейного задуму і дзвін роси — інформація, спогади, історія, яка міститься у правдивих краплинах цілющої води.

Самобутність світу художніх образів Т.Мельничука визначається певною мірою і властивим гуцульській міфології анімізмом усього сушого в природі. Чи не тут джерело улюбленого митцем художнього прийому — одухотворення природи, персоніфікація її явищ. Усе життя гуцула — від колиски до домовини — міцно переплетене із життям довкілля. Тим-то й у поезіях Тараса природа ніколи не лишається байдужою до людського смутку чи радості, горя чи щастя. Ліризм його закорінений у гармонії внутрішнього світу героїв і довкілля. Як от у поезії "а ще трави мої не скошені..." духовний стан, самопочуття, життєствердні настрої персонажа передаються природними явищами, ознаками:

А ще трави мої не скошені
І дороги в клубок не змотані,
І земля, як весільне запрошення —
З пшеницевою позолотою.
Над моїми скрипками манливими
Ще смичкові покручують вуса.
Під моїми хмільними калинами
Ще дівчатам губити буси.

Щодо одухотворення природи, неживих предметів, варто зауважити, що цей прийом автор використовує і задля побудови нового омріяного світу:

...
а на столі хліб
у мережаній сорочці
і під стріхою
ластівка будує собі
маленьку Україну.

У цьому світі діють людські закони, однак тут вони сприймаються відсторонено, тому дивують, бентежать, стають незрозумілими, а деякі — взагалі не піддаються логічному осмисленню, як-от у наступній поезії:

сокира птахою
поклонилася
сокира
на маленьке деревце
помолилася
поможи боже.

Уже дещо було сказано про образ птахи у поезіях Т.Мельничука, тут ми можемо помітити нову значеннєву лінію — невпинність, швидкість. Сокира і птаха — два, здається, несумісні поняття, чому ж автор ставить їх у один рядок як порівняння? Чому

сокира (знаряддя страти, вбивства) набуває людських рис, душу, бо ж отримує вміння молитися, просити чогось (здобувати енергетику) від створеного божества? І для чого — для страти, вбивства. Чи можна було виразніше розкрити суть людського життя, жорстоких взаємин, коли на трупах будуються держави-загарбники?

Тут варто розглянути погляди автора на Бога, вірування. В аналізованому вірші відтворено реліктові вірування нашого народу: перед початком нової справи — просити допомоги у Творця. Але є й інші грані цього образу у Т.Мельничука:

Я вірю сьогодні у Бога,
В огнистого бога любові,
Гіркого, неначе сіль.
Той бог по ранній росі
До мене прибіг,
Але не поміг —
Не зміг.
Боже любові,
Зі мною будь,
Лиш не нашіптуй:
"Забудь... Забудь!..." .

Отже, віра поета є непостійною. Це підкреслюється словом "сьогодні". У вірші із загального поняття про Бога виокремлюється давньоязичницькі вірування, які творять в уяві образ бога любові "гіркого, неначе сіль". Такі характеристики зумовлені досвідом життя, стосунків із Жінкою.

Для поезій Т.Мельничука є типовою поява образу Жінки в різних її іпостасях. Уже досліджувався образ матері "канібалістської" ("Ви йшли на мене..." — "ви йшли..."), що є втіленням архетипного Жаху (її обличчя втратило риси специфічно індивідуальної окремішності, воно кровоточить, стає суцільною кривавою плямою) [29;73]. Окрім таких трактувань Жінка являється в поезіях Т.Мельничука і в еротичних видіннях:

Білі руки —
Тихі муки,
Ноченята вії
Ти казала,
Ти благала:
"Не смій..."
Ти не знала,
Не гадала,
Що так добре вдох:
Ніч сміялась,
Ніч ридала,
І був теплий мох.

Окремі штрихи, деталі вимальовують образ милої жінки, коханки, яку зваблює ліричний герой. Або ж далі маємо Жінку-матір, яка стає убивцею свого "первозачаття":

Первозачаття
В собі убила
Неначе відтяла руки
Відрізала крила.

Гріх, вчинений нереалізованою матір'ю порівнюється із відрізними крилами, втратими руками. Тут виникають асоціації з образом птахи, для якої втрата крил — беззмистовність, нереальність життя, існування. Візії жінки, її приваб, виникають у поета навіть стосовно підводного світу:

Коротка чеснота плать,
Юпок цнота розпалена.
У морі краби сплять
З німфами на пару.

Як бачимо, метафорами "чеснота плать" і "юпок цнота" та людськими якостями, які приписуються морським жителям ("краби сплять з німфами на пару"), автор творить образи жінок-спокусниць.

У Т.Мельничука превалює у віршах трагізм, але це світлий трагізм, що нас піднімає, окрилює. Митець прагне, щоб поезію його сприймали не як біографію, а тільки як поезію. Він був занадто вільний — творив поза цим світом, зовсім не працював на біографію. З його страждання, великого незмірного болю народилася справжня поезія.

А ось що говорить сам Тарас Мельничук в одному із інтерв'ю українському телебаченню: "Поезія для мене — усе. В усьому живе поезія — тільки треба побачити, почути її звуки, сконтактуватися з нею. Поезія — це та енергія, енергія, я б сказав, десь усього людства... це є щось таке глобальне і разом з тим це є Людина, це є Я".

Поет, який нічого не знав, і навіть не підозрював, що в країні є політв'язні, зізнається про свій шлях у літературу і як влада позбиткувалася над ним: "Арештували мене 24 січня 1972 року. Під час слідства — звинувачення було... стаття 62. Це — антирадянська агітація і пропаганда з метою підризу, повалення радянської влади. У чому ж це повалення, що я так глибоко підкопав під радянську владу, що повалити міг її, таку могутню, підперту тисячами танків, ракет, міноносців?... а це було — вірші. Одним словом, звинуватили за поезію, за слово. За рідне слово...".

Т.Мельничук завжди висловлювався гостро і категорично, різко і відверто. Від першої своєї поезії він уже належав часові, літературі, оскільки матеріалом для творчості були складні перипетії власного життя.

Його вірші — це і глибоке розкриття руху репресивної машини, яка не зупинялася перед нищенням людей фізично і морально. Багато потрапивши в її млинове колесо, канули в безвість, а ще більше — жевріли і скніли в сирих, тюремних камерах, чекаючи на виснажливі допити, і не кожному вдавалося вистояти і не зрадити друзів, рідних, самого себе...

Т.Мельничук писав ночами по десять-дванадцять і більше віршів. Будучи за ґратами, просив не шматок ковбаси, пачку цигарок, а зеленої трави, зеленого листя, бо

там довкола все сіре: і мури, і одяг, і обличчя... Уже в цих деталях випромінюється світла душа поета, який справедливо зазначав: "Слово має бути осяяне лише духом святим! Для цього, правда, і душу треба тримати святою. Бодай на години письма... Тоді почнуть отворятися світи... До того вони завжди замкнені".

Дехто розділяє його лірику на інтелектуальну, емоційну, інтуїтивну (залежно від особливостей її сприймання). Інтуїтивну поезію Тараса майже неможливо пояснити логічно, вона вражає несподіваною метафорою настільки сильно, що довго не можеш отямитися:

на світанку засудили
росу на смерть
і повісили на траві.

Воістину почуваєшся на межі божевілля, заглибившись у такі рядки.

Задля осмислення світоглядних позицій поета ще раз повернемося до трактування понять Віри, Надії і Любові у його житті. Ці три зорі були провідними у творчості Т.Мельничука, водили його по важких скрижалях життя, давали наснагу до чогось високого і знаменитого.

Чуйте не катуйте
Я двигаю хрест
ризи мої
Загубив усевишній
у тундрі
ризи воскреснуть
бо Христос
воскрес.

Поет відчував свою місію провідника, проповідника слова волі, часу, буття, знав, що слова його воскреснуть і відізвуться неугасимими почуттями в душах сліпців упокороного народу, хоч і з запізненням:

Воскресіння прийшло з
запізненням
В час такий без мети
воскресають
І нехай. Убиваю зневір'я піснею
Вірю тільки в чуттів незгасання..

В основі поняття і осмислення Віри Поетом — роздвоєння, яке було притаманне йому впродовж всього життя: з одного боку прагнення піднятися на вершини духовного осягнення світу, а з другого — бути людиною з її матеріальними щоденними реаліями. (Мається на увазі прагнення засвітити родинне вогнище: створити міцну сім'ю, виховати дітей).

Віра допомагала Поетові створити собі певний і доступний тільки йому Світ, в якому він садить свій Сад, в якому є все, чого так бракувало йому у знедоленому й холодному житті: і дерев, які плодоносять навіть взимку, і золота рибка як тотем,

оберіг звичаїв і традицій гуцулів, і олені з оленятками, коні з лошатками, коники-цвірконики, трудівниці-бджілки, гуси-лебеді, чайки, перепілки.

У створених ліричних світах Поет знаходив порятунок від страшних снів, кривавої дійсності, бачив себе господарем на своїй землі:

...

В мене ланів,
в мене пшениць
Як срібла-золота
по всім світу.
За сто чужинських
зоряниць
Я не віддам
й вишневу віту.

Віра допомагала Поетові розірвати колючий дріт на чистому небі і вивести Слово з ув'язнення, бо розумів, що:

... якщо поет не вільний,
То будь проклята воля та,
Що заставляє жить подвійним.
Важким, як чорний хрест, життям.

Віра витворила в ньому громадянську мужність, додавала сили для самопожертви, допомагала нести свій хрест і не втратити себе як особистість. Любові до України, надії на світле майбутнє своєї держави, нації, поетові вистачило, щоб зігріти, оживити кожен рядок свого вірша, щоб зарядити поезію животворною енергією душі, отого малого космосу. Т.Мельничук знав, що дорога на Вкраїну важка і терниста, але знав також і те, що лише там його Слово і Дім:

На Вкраїну дорога моя, на
Вкраїну —
З усіх безнадій і надій,
Чи то в чорну, чи в ясну
годину,
Бо там Слово моє і мій Дім.
На Вкраїну дорога моя, на
Вкраїну,
Камениста, тернова — іду все
одно,
Людині дано одну
Батьківщину —
Серце одно.

В перемерзлих таборах поет жив надією повернення до матері, до України. Мав сподівання, що все-таки виборсається на волю, а там Словом проб'є кригу зневіри і занепаду, підніме зі сплячки земляків, розбудить їхні національні почуття, бо ж знав:

Той іде, хто боїться застою,
А іде — до чогось дійде.
Хто не вірить в залізні устої —
У тумані повік не впаде.
Той іде, хто веде за собою,
Хто веде.

Оберегом від падінь і небезпек для Т.Мельничука була любов, що оповила його душу до безмежжя. У полоні її гарячих хвиль він стверджував: "Земля від ЛЮБОВІ не втомлюється". Поет пізнав це почуття настільки, що вже не зможе вбити й найменшу комашку. Навіть росу збудити на світанні йому не вистачить сміливості.

Забилося серце вишні...
Хтось до сонця
дійшов...
Земленько, будь тепліша!
Люди, будьте ніжніші —
Сильніші!
Народжується ЛЮБОВ.

Можна стверджувати, що вся творчість і життя Поета є вченням про Життя і всій його повноті і в духовній насиченості.

Отож, рядки, породжені стражданням і болем, сповнені любові до всього живого, крику відчаю, прохання зупинитись перед вбивствами, руйнуючою і всепоглинаючою цивілізацією вражають ще й своєю символікою, асоціативністю, багатогранністю образів, ритмомелодикою, структурною довершеністю.

Використана література

1. Андріяшко Т. Тарас Мельничук - хто він? // Дзвін. - 1992. — №3.
2. Пам'яті Тараса Мельничука. // Літературна Україна. - 1996. — №5.
3. Кут С. Міфологічні коди поетичного мислення Тараса Мельничука // Вісник Прикарпатського університету. Філологія. — Вип. IV. — Івано-Франківськ: Плай, 1999. — С. 70-76.
4. Медвідь В. Князь роси: Есе [Про Т. Мельничука] // Сучасність. — 1992. — № 10. — С. 18-22.
5. Мельничук Т. Вірші [датовані 25. ІІ 1980] // Тижневик Галичини. — 1998. — 20 серпня.
6. Мельничук Т. Вірші // Дніпро. — 1964. — № 5. — С. 22-23.